

DATE NOI PRIVIND CERAMICA PICTATĂ DE TIP “LUMEA NOUĂ”

Cercetările arheologice efectuate în aşezarea neo-eneolitică de la Alba Iulia-*Lumea Nouă* se întind pe o perioadă de mai bine de o jumătate de secol. Importanţa sitului în efortul elucidării problemelor neoliticului Transilvaniei este incontestabilă.

Marea aşezare neolitică de la *Lumea Nouă* a fost depistată întâmplător în anul 1942, atunci când administraţia locală a efectuat în partea de N-E a oraşului Alba Iulia lucrări de aducţiune a apei.

Primele sondaje de informare au fost efectuate în 1944, reluate apoi în 1945 şi 1947. S-a constatat cu această ocazie că aşezarea se întinde pe o mare suprafaţă de teren, ocupând terasa largă a Mureşului, cu centrul în jurul parcului fostului restaurant de vară (în prezent fermă agricolă, proprietate a arhiepiscopiei romano-catolice de Alba Iulia). Deosebit de importante sunt precizările de ordin stratigrafic, ce evidenţiază existenţa în stratul de cultură a două categorii distincte de ceramică pictată (Berciu, Berciu 1949, 9).

Conducătorul şantierului arheologic, D. Berciu, notează cu *D1* tipul de ceramică pictată întâlnită constant în nivelurile inferioare în asociere cu ceramică tipic turdăşcană şi cuprinde vase fine, cu pereţi subţiri şi rezonanţi, datorită arderii complete, efectuate în cuptor închis. Încă de la început se disting două subspecii, diferenţiate de tehnica picturală: *D1a* cu fond alb şi pictură roşie; *D1b* cu fond portocaliu şi motive picturale de culoare roşie, puternic lustruite (Berciu, Berciu 1949, 9). A doua categorie ceramică - notată cu *D2* - a putut fi surprinsă cu predilecţie în nivelurile superioare şi este caracteristică culturii cu ceramică pictată “vest-românească”, “central-transilvăneană”, “vest-dacică” (Berciu, Berciu 1949, 9-11). Ulterior - din iniţiativa reputatului cercetător bucureştean - va primi denumirea de cultura Petreşti, după aşezarea de la Petreşti-*Groapa Galbenă*, considerată ca fiind cea mai reprezentativă (IstRom 1960, 70).

Importanţa descoperirilor de la *Lumea Nouă* a impus ca necesară continuarea cercetărilor pe suprafeţe mai vaste în campaniile din anii 1961-1963, de un colectiv condus de acelaşi D. Berciu. A urmat campania din 1976, cu importante precizări stratigrafice (Paul 1992, 26-30; vezi şi Pl. IIIa) şi în ultimii ani, secţiunile trasate în 1995-1996 (Aldea, Ciută 1996, 5-6; Aldea 1997, 2).

Depistarea unei specii aparte de ceramică pictată în aşezarea de la Alba Iulia-*Lumea Nouă*, a permis atribuirea acesteia unei comunităţi distincte. În literatura de specialitate, au apărut tot mai multe referiri la grupul cultural cu ceramică pictată “Lumea Nouă”, după aşezarea eponimă.

Majoritatea cercetătorilor perioadei şi-au exprimat în ultimele decenii opiniile cu privire la geneza şi evoluţia culturală a acestui facies. Cum vom vedea, consensul nu va caracteriza nici pe departe luările de poziţie în această problemă. Din acest motiv, nici terminologia nu este unitară, fapt pentru care întâlnim denumirile de grup, facies, aspect, complex, orizont cu ceramică pictată.

Vom încerca să conturăm în rândurile care urmează stadiul actual al cunoştinţelor, fără a omite să amintim şi primele abordări, chiar dacă în prezent este tot mai clar că unele ţin de istoricul cercetărilor.

După primele sondaje, D. Berciu afirma că Alba Iulia-*Lumea Nouă* este “una din aşezările tipice ale culturii Starčevo-Criş”. În situl arheologic de la *Lumea Nouă* - după Berciu - speciile ceramice *D1* şi *D2* se întrepătrund, după cum reiese din tranziţia stratigrafică de la nivelul II la nivelul III. Această situaţie stratigrafică îl determină pe cercetătorul bucureştean să afirme că trecerea de la cultura Vinča-Turdaş la noua cultură Petreşti se face gradual, fără nici un fel de cezură şi stabileşte linia de dezvoltare evolutivă directă Criş-Vinča Turdaş-Petreşti (Berciu 1961, 23-25).

Pentru I. Paul, ceramica pictată de tip *D1* şi *D2* de la *Lumea Nouă*, diferă atât de ceramica pictată aparţinând culturii Criş, cât şi de ceramica pictată de tip Petreşti. Consideră incert rolul jucat de complexul “Lumea Nouă” în formarea culturii Petreşti, însă în sens cronologic îl denumeşte Prepetreşti (Paul 1965, 299-300).

Întreprinderea de cercetări arheologice și în alte situri neolitice din Transilvania a permis extinderea arii descoperirilor de ceramică pictată de tip "Lumea Nouă".

Astfel, specia ceramică notată cu *DI* a fost descoperită și în stratul inferior de la Limba (Berciu, Berciu 1949, 24). În ultimii ani, Universitatea din Alba Iulia a inițiat o vastă și sistematică campanie de săpături în așezarea mai sus amintită. Rezultatele au confirmat importanța sitului în elucidarea problemelor neoliticului transilvănean, aflate încă în suspensie. În privința ceramicii pictate de tip "Lumea Nouă", numeroase fragmente au fost scoase la iveală din nivelurile inferioare (Paul, Aldea, Ciută 1996, 5; Paul, Ciută 1997, 2-3; Paul, Ciută 1998, 41-42). Cu titlu informativ, de remarcat că situația stratigrafică surprinsă la Limba (cu precădere în campania din 1998) permite asocierea cu ceramica de factură Vinča A3-B1. Pe lângă constatarea că în aceste condiții avem de a face cu o stațiune mai timpurie decât cea de la Lumea Nouă, se impune precizarea că dacă aceste rezultate vor fi confirmate de cercetările viitoare, atunci întreaga problematică a apariției și dezvoltării grupului "Lumea Nouă" trebuie complet reconsiderată.

Așezarea de la Deva-Tăualaș, cercetată de H. Dumitrescu încă în 1944, se înscrie și ea în repertoriul siturilor cu ceramică pictată încadrabilă în categoria *DI*. Această ceramică s-a găsit încă în stratul vechi între 1,40-1,80 m și este predominantă pictura neagră în bandă lată. Pentru conducătoarea șantierului de la Tăualaș această categorie ceramică "se situează ca o prelungire a speciei pictate a culturii Stančevo-Criș în mediul Vinča-Turdaș". Vede în ceramica pictată de factură Starcevo Criș apărută în așezarea de la Deva-Tăualaș una din "rădăcinile ceramicii pictate Petrești".

În consecință, accentuează rolul de substrat jucat de culturile Starcevo Criș și Vinča-Turdaș la geneza culturii Petrești (Dumitrescu 1966, 435-438).

Pentru stilul și maniera picturii întâlnite pe vasele de la Tăualaș, Gh. Lazarovici găsește analogii în mediul vechi tisoid sau în orizontul Szakalhat-Tisa (Lazarovici și colab 1991, 115). În schimb, I. Paul consideră situl de la Tăualaș o așezare curat turdașcană și că nu există elemente pictate tipice ce să poată fi atribuite complexului "Lumea Nouă" (Paul 1969, 47).

Ample discuții au suscitat rezultatele cercetătorilor de la Tărtăria, unde primele săpături au fost efectuate cu mai bine de jumătate de secol în urmă (Horedt 1949, 44-53; Vlassa 1976, 28-30; Lazarovici, Maxim 1991, 12-16).

N. Vlassa atribuie stratului II ("Turdaș-Petrești") ceramica de tip "Lumea Nouă-*DI*", însă insistă asupra faptului că de fapt acest orizont suprapune un alt orizont cu ceramică pictată mai veche, pentru care și propune denumirea de facies Tărtăria-Tăualaș (Vlassa 1963, 486-488; vezi și fig. 4/6-9, fig. 4/1-3,5). Regretatul cercetător leagă apariția fondului-angobă de culoare albă sau alb gălbuie specific ceramicii faciesului "Lumea Nouă" de o influență Tisa II pictată (Vlassa 1961, 18 sqq; fig. 3/1,4,7). Consideră faciesul Tărtăria-Tăualaș etapă premergătoare culturii Petrești și vede nașterea acestei culturi în faciesurile locale "Tărtăria-Tăualaș" și "Lumea Nouă", ce o preced genetic, cronologic și teritorial (Vlassa 1967, 419).

Tot legat de stratigrafia de la Tărtăria, depistarea în stratul II (denumit Turdaș-Petrești și având grosime de peste 1m) a primelor cioburi pictate Petrești în asociere cu ceramică ce aparține tipologic și stilistic culturii Turdaș îl determină pe Vlassa să afirme în termeni categorici că "cultura Petrești ia de fapt naștere ca o specie pictată a ceramicii culturii Turdaș și rămâne, până la sfârșitul evoluției sale, numai o categorie ceramică pictată, alături de care evoluează lent formele Turdaș" (Vlassa 1962, 23-30; vezi în acest sens și Vlassa 1976, 129; fig.11).

Ultima campanie arheologică a avut loc la Tărtăria în anul 1989 și a fost condusă de un colectiv format din I. Paul, I. Al. Aldea și Horea Ciugudean. Materialul se află în fază de prelucrare.

Studii mai recente aduc noi lămuriri legate de stratigrafia de la Tărtăria și confirmă apartenența ceramicii de tip "Lumea Nouă" la nivelurile inferioare ale așezării (IIa), în asociere cu materiale de cea mai bună factură Vinča B1 (Lazarovici, Kalmar 1991, 12; vezi și fig. 2,3; Lazarovici și colab. 1991, 98).

Gh. Lazarovici amendează asocierea lui N. Vlassa, Tărtăria-Tăualaș, mai sus enunțată, arătând că speciile ceramice diferă în mod evident. În acest sens exemplifică cu materialele publicate

de H. Dumitrescu (Lazarovici și colab. 1991, 115; fig. 28 și 29).

La același palier cronologic (Vinča B1, dar și Vinča B1/B2), în unele așezări vinciene din Transilvania, are loc un contact cu un grup cultural cu ceramică pictată, situat în jurul Munților Apuseni (Lazarovici 1979, 132). Gh. Lazarovici consideră oportună apartenența la un complex cu ceramică pictată a tuturor descoperirilor de acest fel, motiv pentru care propune denumirea de complex Cluj-Cheile Turzii-Lumea Nouă-Iclod (CCTLNI) cu grupele: Tăualaș, Tărtăria-Tăualaș, Lumea Nouă, Cluj-Cheile Turzii-Iclod, Lumea Nouă-Esztar, Salca-Herpály, Suplac, Pișcolț-Szatmar.

Ca arie de răspândire acest complex ar cuprinde bazinele Mureșului, Someșurilor, Crișurilor, precum și afluenților lor (Lazarovici și colab. 1991, 100). Întâlnim și alte opinii care susțin această teorie (Dumitrescu, Vulpe 1988, 32; Ignat 1998, 68-76).

În acest stadiu al cunoștințelor considerăm ca ipoteză de lucru acest mod de abordare a problemei, atâta timp cât datele cunoscute despre originea, stratigrafia și evoluția culturală a acestui proces sunt încă puține și lacunare.

Importante precizări pentru mai buna cunoaștere a ceramicii pictate de tip "Lumea Nouă" (D1) au oferit și săpăturile efectuate de N. Vlăsa în perioada 1965-1971 în peșterile din Cheile Turzii. Astfel, sub stratul Petrești, s-a ivit un strat "Lumea Nouă", unde specia pictată D1 a fost găsită în mari cantități (Vlăsa 1976, 133). Ceramică pictată de tip "Lumea Nouă" a fost descoperită și în peștera "Balica Mică" din Cheile Turzii, în urma săpăturilor efectuate sub conducerea lui D. Berciu (Paul 1965, 300).

Reluarea săpăturilor la Cheile Turzii "Peștera Ungurească", a confirmat o locuire de durată pentru epoca neo-eneolitică; ceramica pictată D1 a fost bine reprezentată și a fost inclusă de conducătorul șantierului în grupul Cheile Turzii, aspect al complexului cultural CCTLNI. Nivelul cu ceramică de tip "Lumea Nouă" a fost suprapus de un strat Petrești ce a fost datat după factura ceramicii pictate în fazele A-B și B (Lazarovici 1996, 31).

Legat de complexul CCTLNI, grupul Iclod este considerat o dezvoltare firească a acestui complex, de fapt ultima fază de expansiune a sa, mai ales dacă se are în vedere ceramica pictată. Săpăturile de la Cluj (Piața Libertății, Biblioteca Academiei), Iclod și Zau de Câmpie, permit după conducătorul șantierului arheologic paralelismul dintre Iclod și elementele "Lumea Nouă" târzii (Lazarovici 1991, 9-11).

În același context, D. Ignat consideră că elemente din CCTLNI au contribuit la nașterea grupului Suplacul de Barcău. Cercetătoarea bihorcană identifică asemănări între o parte a descoperirilor complexului CCTLNI cu ceramica pictată de tip Suplac (Ignat 1998, 68-71).

Ceramică pictată de tip "Lumea Nouă" a apărut în mici cantități, în stratul neolitic, în așezarea de la Gligorești, campaniile 1994-1995 (Gogâltan, Ursuțiu, Aldea 1996, 51-52).

Cercetările foarte recente de la Zau de Câmpie efectuate de Gh. Lazarovici au surprins se pare un strat de cultură gros de aprox. 1m, cu mai multe niveluri de locuire, aparținând în totalitate grupului "Lumea Nouă" (Lazarovici 1998, 89).

Pentru S.A. Luca, în momentul de față este cert că ceramica turdășcană și materialele de tip "Lumea Nouă" sunt contemporane. În consecință, cercetătorul sibian postulează o schemă mai simplă de evoluție: "ceramica pictată de tip Lumea Nouă ar putea fi o specie a culturii materiale de tip Turdaș" (Luca 1997, 71).

Încetarea evoluției grupului "Lumea Nouă" pare cel mai probabil a fi legată de șocul Vinča C, așa cum rezultă din faptul că în toate stațiunile în care apar descoperiri Petrești A sunt și materiale turdășcene târzii (Lazarovici și colab. 1991, 114).

Am constatat o anumită inconsecvență atât în abordarea terminologică cât și în ceea ce privește interpretarea materialului arheologic. În stadiul actual al cercetărilor se impune o definiție mai clară a culturilor și faciurilor neoliticului timpuriu și mijlociu din Transilvania, precum și a paralelismelor și sincronismelor încetățenite în literatura de specialitate.

Termenul de Turdaș este justificat pentru Transilvania pentru a caracteriza evoluția comunităților vinciene, după ce contactul direct cu Vinča a fost întrerupt, fenomen ce se înregistrează

la un orizont Vinča B2 (Lazarovici 1979, 71; Paul 1965, 298; Paul 1995, 20 sqq; Luca 1997, 73). Corelațiile stratigrafice și realitățile culturale de pe valea Mureșului mijlociu impun ca necesară redefinirea conceptului de "cultură Vinča-Turdaș", deoarece cercetările din ultimii ani au condus la concluzia că se constată incompatibilități între cele două culturi (Luca 1997, 72-73).

Purtătorii culturii Vinča pătrund în Transilvania utilizând culoarul Mureșului mijlociu, încă din fazele timpurii de dezvoltare (A2-3 și B1) (Vlassa 1976, 115-119; Lazarovici 1981, 181-183; Luca 1997, 72-73). În aceste condiții se susține tot mai puțin utilizarea termenului Vinča-Turdaș.

S.A. Luca amendează prompt teoria cunoscutului cercetător sârb M. Garašanin, ce propune utilizarea în continuare a termenului de cultura Vinča-Turdaș, cu fazele: Vinča-Turdaș I=Vinča A; Vinča-Turdaș II=Vinča B. Un motiv întemeiat ar fi acela că, dacă numele culturii a fost dat de situl eponim, atunci la aceste orizonturi culturale, așezarea neolitică de la Turdaș nu este încă locuită. Începuturile culturii Turdaș ar putea fi la același palier cronologic cu ceea ce Garašanin a definit prin faza Gradač (Luca 1998, 103).

I. Paul subscrie la palierul cronologic B2 propus de Gh. Lazarovici pentru momentul "rupturii unității și echilibrului culturii Vinča" și împarte evoluția comunităților din Transilvania în trei faze: Vinča-Turdaș propriu-zisă =Turdaș I=Vinča B1; Turdaș II=Vinča B2 = Liniar-Alföld final= Precucuteni I final; Turdaș III=Vinča C (Paul 1992, 125-132).

În momentul de față cunoștem în valea Mureșului așezări cu locuiri ce încep la un nivel cronologic Vinča B1 și continuă și în faza următoare Vinča B2: Tărtăria -nivelul II (Vlassa 1976, 28-43; Lazarovici 1977, 223-230), Lumea Nouă (Berciu 1961, 23-24; Lazarovici și colab 1991, 112; Paul 1992, 26 sqq), Limba (Berciu, Berciu 1949, 18-29, fig. 15-22; Paul, Aldea, Ciută 1996, 5).

În discutarea paralelismelor complexului "Lumea Nouă", I. Paul ridică problema raporturilor cu ceramica pictată slovaco-moravă, precum și cu grupurile culturale Tisa, Bükk, Lengyel (Paul 1965, 300), cu mențiunea că ceramica pictată tricrom din categoria D1 imită ornamentația incizată de pe ceramica bükkiană (Paul 1992, 29). Arătând că atât ceramica pictată slovaco-moravă, cât și culturile Bükk și Lengyel se dezvoltă pe baza culturii ceramicii liniare, N. Vlassa exclude un trunchi comun filiativ și evolutiv al acestora cu faciesul "Lumea Nouă". Un alt argument, considerat esențial de autorul studiului comparativ, este acela că pictarea vaselor se face în cadrul culturii Bükk și a ceramicii slovaco-morave după ardere (Vlassa 1976, 133-134).

Vlassa consideră faciesul "Lumea Nouă" o subspecie pictată cu existență scurtă, a cărei tehnică ornamentală dispare în cadrul ceramicii Petrești pe deplin formate. Atribuie certe influențe pentru decorul pictat - în special în privința fondului angobă albă sau alb gălbuie - grupului Herpály și vede acest proces ca un împrumut făcut pas cu pas prin intermediul unor faciesuri transilvănene ale culturii Tisa pictate, proces documentat prin descoperirile de la Devent, Succagu, Palatca și Cluj (Vlassa 1976, 132-134; vezi și Raczky 1989, 234-251).

În ceea ce privește importurile de ceramică liniară cu capete de note muzicale (*notenkopf*) în nivelul III de la Lumea Nouă (Berciu 1968, 56; Lazarovici 1979, 135; Lazarovici și colab 1991, 111; Rep Alba 1995, 29; Aldea, Ciută 1996, 5-6), I. Paul le atribuie nivelului Vinča Turdaș Ib (Paul 1992, 30).

Cu rezerve legate de situația stratigrafică și de reprezentativitatea materialului arheologic studiat din așezarea de la Lumea Nouă, Florin Drașovean sugerează un palier Vinča B2 pentru nivelul IIa cu fragmente pictate de tip "Lumea Nouă". Cercetătorul timișorean aduce în discuție și situația importurilor Precucuteni I și a ceramicii liniare cu note muzicale ce apar asociate în același nivel (Vinča B2) la Lumea Nouă (Drașovean 1996, 94-95).

Pe baza descoperirii la Alba Iulia-Lumea Nouă a unor fragmente ceramice pictate Petrești (grupa stilistică A IIa) într-o poziție stratigrafică care ar corespunde nivelului IIc (Vinča B2), I. Paul conchide că există o anumită contemporaneitate a începuturilor fazei A a culturii Petrești și etapa finală a complexului "Lumea Nouă". Această descoperire ar putea constitui un prim contact între cele două arii de cultură cu ceramică pictată din Transilvania (Paul 1992, 126).

De fapt, pe parcursul ultimelor trei decenii I. Paul și-a menținut rezervele față de ciclul

genetic după schema simplificată: Criș-Vinča Turdaș (Lumea Nouă) - Petrești. Argumentul cel mai convingător utilizat este surprinderca chiar de către N. Vlassa în cercetările sale în peșterile de la Cheile Turzii, a nivelurilor de locuire cu ceramică de tip "Lumea Nouă" "pure", fără Turdaș, suprapuse de un strat de cultură cu ceramică pictată Petrești B (Paul 1992, 120).

Majoritatea cercetărilor paralelizează grupul "Lumea Nouă" la un palier cronologic Vinča B1/B2 (Lazarovici 1979, tab. 13; Raczky 1988, 340; Raczky, Kalitz 1991, 30; Lazarovici și colab 1991, 112; Paul 1992, tab. 2).

După pictură, grupul "Lumea Nouă" a fost sincronizat cu descoperirile de la Satoraljanjhely, Oborin, Michalovce-Hradok (Paul 1965, 300); Csoshalom, Bodrogzsadany (Vlassa 1970, 12-13).

Publicarea săpăturilor efectuate în ultimii ani în siturile arheologice de la Tărtăria, Alba Iulia-Lumea Nouă, Limba și Zau de Câmpic, precum și continuarea în mod sistematic a cercetărilor arheologice în aceste stațiuni, vor oferi cu siguranță multe răspunsuri la problemele aflate în suspensie în prezent.

MIHAI GLIGOR
Universitatea "1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- Aldea 1997 - I. Al. Aldea, *Raport asupra săpăturilor arheologice de la Alba Iulia-Lumea Nouă, campania 1996*, în *CCA*, 1997, 2.
- Aldea, Ciută 1996 - I. Al. Aldea, M. Ciută, *Raport asupra săpăturilor arheologice de la Alba Iulia-Lumea Nouă, campania 1995*, în *CCA*, 1996, 5-6.
- Berciu 1961 - D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961.
- Berciu 1968 - I. Berciu, *Importanța complexului neolitic "Lumea Nouă" în lumina noilor săpături (1961-1963)*, în *Apulum*, VII/1, 1968, 53-58.
- Berciu,
Berciu 1949 - D. Berciu, I. Berciu, *Săpături și cercetări arheologice în anii 1944 - 1947*, în *Apulum*, III, (1945-1948), 1949, 1-43.
- Drașovean 1996 - Fl. Drașovean, *Cultura Vinča târzie (faza C) în Banat*, Timișoara, 1996.
- Dumitrescu 1966 - H. Dumitrescu, *Câteva probleme legate de cultura Petrești*, în *SCIV*, 17, 3, București, 1966, 433-444.
- Dumitrescu,
Vulpe 1988 - VI. Dumitrescu, Al. Vulpe, *Dacia înainte de Dromihete*, București, 1988.
- Gogâltan, Ursuțiu,
Aldea 1996 - Fl. Gogâltan, A. Ursuțiu, I. Al. Aldea, *Raport asupra săpăturilor arheologice de la Gligorești, campania 1995*, în *CCA*, 1996, 51-52.
- Horedt 1949 - K. Horedt, *Săpături privitoare la epoca neo- și eneolitică*, în *Apulum*, III, 1947-1949, 44-69.
- Ignat 1998 - D. Ignat, *Grupul cultural neolitic Suplacul de Barcău*, Timișoara, 1998.
- Ist Rom 1960 - *Istoria României*, vol. I, București, 1960.

- Kalicz,
Raczky 1991 - N. Kalicz, P. Raczky, *Données C14 comparatives et tableau chronologique pour le Neolitique recent en Hongrie, în Les Agriculteurs de la grande plaine Hongraise (4000 - 3500 av. J.-C.)*, Dijon, 1991, 30-32.
- Lazarovici
și colab. 1991 - Gh. Lazarovici, Fl. Drașovean, Z. Kalmar, S.A. Luca, M. Nica, *Cultura Vinča în România*, Timișoara, 1991.
- Lazarovici 1977 - Gh. Lazarovici, *Sfârșitul culturii Vinča-Turdaș în câmpia Transilvaniei*, în *StComCar*, II, 1977, 211-230.
- Lazarovici 1979 - Gh. Lazarovici, *Neoliticul Banatului*, în "Bibliotheca Musei Napocensis", (IV), Cluj-Napoca, 1979.
- Lazarovici 1981 - Gh. Lazarovici, *Die periodisierung der Vinča-Kultur in Rumänien*, în *PZ*, 56, 1981, 2, 169-196.
- Lazarovici 1991 - Gh. Lazarovici, *Grupul și stațiunea Iclod*, Cluj-Napoca, 1991.
- Lazarovici 1996 - Gh. Lazarovici, *Raport asupra săpăturilor arheologice de la Cheile Turzii, campania 1995*, în *CCA*, 1996, 31.
- Lazarovici 1998 - Gh. Lazarovici, *Metode și tehnici moderne de cercetare în arheologie*, București, 1998.
- Lazarovici,
Maxim-Kalmar
Luca 1997 Gh. Lazarovici, Z. Maxim-Kalmar, *Tărtăria*, Cluj-Napoca, 1991.
- S. A. Luca, *Așezări neolitice pe Valea Mureșului (I). Habitatul turdășean de la Orăștie - Dealul Pemilor (punct X2)*, în "Biblioteca Musei Apulensis" (IV), Alba Iulia, 1997.
- Luca 1998 - S. A. Luca, *Liubcova. Ornița* (monografie arheologică), Târgoviște, 1998.
- Paul 1965 - I. Paul, *Unele probleme ale neoliticului din Transilvania în legătură cu cultura Petrești*, în *Revista Muzeelor*, II, nr. 4, 1965, 294-301.
- Paul 1969 - I. Paul, *Așezarea neo-eneolitică de la Pianul de Jos (Podei), jud. Alba*, în *SCMBI*, 14, 1969, 33-88.
- Paul 1992 - I. Paul, *Cultura Petrești*, București, 1992.
- Paul 1995 - I. Paul, *Beiträge rumänischer archäologenzur klärung von fragen der europäischen vorgeschichte*, în *Vorgeschichtliche Untersuchungen Siebenburgen*, în "Acta Archaeologica Apulensis", I, Alba Iulia, 1995.
- Paul, Ciută 1997 - I. Paul, M. Ciută, *Raport asupra săpăturilor arheologice de la Limba-"Bordane", campania 1996*, în *CCA*, 1997, 2-3.
- Paul, Ciută 1998 - I. Paul, M. Ciută, *Raport asupra săpăturilor arheologice de la Limba-"Bordane" și Limba-"În coastă", campania 1997*, în *CCA*, 1998, 41-42.
- Paul, Aldea,
Ciută 1996 - I. Paul, I. Al. Aldea, M. Ciută, *Raport asupra săpăturilor arheologice de la Limba-"Bordane", campania 1995*, în *CCA*, 1996, 5.
- Raczky 1988 - P. Raczky, *A Tisza vidék kulturális es kronologiai kapcsolatok az Balkánál es az Egeikummal*, Szólnok, 1988.
- Raczky 1989 - P. Raczky, *Neolithic of Southeastern Europe and Its Near Eastern Connections. Chronological Framework of the Early and Middle Neolithic in the Tisza Region*, în *VAH*, II, Budapest, 1989, 233-251.
- Rep Alba 1995 - *Repertoriul arheologic al județului Alba*, Alba Iulia, 1995.
- Vlassa 1961 - N. Vlassa, *O contribuție la problema legăturilor culturii Tisa cu alte culturi neolitice din Transilvania*, în *SCIV*, 12, București, 1961, 17-23.

- Vlassa 1962 -N. Vlassa, *Probleme ale cronologiei neoliticului Transilvaniei în lumina stratigrafiei așezării de la Tărtăria*, în *SUBB, Series Historiae, Fasciculus 2*, 1962, 23-30.
- Vlassa 1963 -N. Vlassa, *Cronology of the Neolithic in Transylvania, in the light of the Tărtăria settlement's stratigraphy*, în *Dacia, N.S.*, VII, 1963.
- Vlassa 1967 -N. Vlassa, *Unele probleme ale neoliticului Transilvaniei*, în *ActaMN*, IV, 1967, 403-423.
- Vlassa 1970 -N. Vlassa, *Contribuții la problema racordării cronologiei relative a neoliticului Transilvaniei la cronologia absolută a Orientului Apropiat*, în *ActaMN*, VII, 3-39.
- Vlassa 1976 -N. Vlassa, *Neoliticul Transilvaniei*. (BMN III), Cluj-Napoca, 1976.

NOUVELLES DONÉES CONCERNANT LA CERAMIQUE DE TYPE "LUMEA NOUĂ"

RÉSUMÉ

L'article présente de façon sommaire la problématique posée par la céramique peinte du type "Lumea Nouă", ainsi que les opinions les plus avisées émises dans la littérature de spécialité dans l'étape actuelle des recherches.